

Bir grup üniversite öğrencisinin batıl inanışlar ve hastalıklara karşı tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi

Evaluation of attitudes and behaviour against superstitious beliefs and diseases in the group of university students

Oya Ögenler*, Gülçin Yapıcı

Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. O. Ögenler), Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. G. Yapıcı), Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-33343 Mersin

Özet

Amaç. Tıp, batıl ve dini inançlar belli bir toplumda sözlü veya yazılı bir şekilde nesilden nesile aktarılır. Tıp, batıl inançlar ve din birbirinden bazen kesin çizgilerle ayrılırken bazen aralarındaki sınır belirsizleşebilmektedir. Bu üçlüden herhangi birine ait davranışa neden olan bilgi zamanla değişime uğrar başlangıç noktası unutulur ama varlığını sürdürür. Doğru oldukları için değil, işe yaradıkları için doğru kabul edilen birçok inanış insanları belirsizlikten kurtarır, iç rahatlaması sağlar. İnsanın sağlıkla ilgili tutum ve davranışları batıl inanışlarının etkisinde kalabilir. Bu bağlamda çalışmamızda sağlıkla ilgili mesleklere yönelik üniversite eğitimini seçen öğrencilerin batıl inanışları ve hastalıklara karşı tutum ve davranışlarını belirlemeyi amaçladık. **Yöntem.** Çalışmamızda veri toplamak için yaş, cinsiyet, üniversiteye başlamadan önce yaşadığı şehir ve batıl olarak tanımlanan kişisel inanışlarıyla, günlük işlerin yapılmasıyla, hastalık oluştuğunda yapılan uygulamalarla ilgili toplam 31 sorudan oluşan anket formu kullanıldı. **Bulgular.** Çalışmamızda sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu ve tıp fakültesi birinci sınıfta okuyan 276 öğrenciden 184'üne (%66,6) ulaşıldı. Cinsiyete göre batıl inançlar karşılaştırıldığında; burcunun özelliğini bilenler (n=79, %69,9) (p<0,0001), tahtaya vuranlar (n=56, %76,3) (p<0,0001), nazar boncuğu taşıyanlar (n=47, %79,7) (p<0,0001) ve uğur için yaptığı davranışların kendilerini koruduğunu belirtenler (n=62, %56,4) (p=0,035) daha çok kızlardı. Hastalıklarda geleneksel uygulamaların kullanımı incelendiğinde; karın ağrısında geleneksel uygulamaların (n=82, %63,6) (p<0,0001) daha çok kızlarda, düşme veya yaralanma (n=14, %77,8) (p=0,001) ve yanıkta (n=29, %61,7) (p=0,005) geleneksel uygulamaların daha çok erkeklerde olduğu saptandı. **Sonuç.** Çalışmamız sonucunda öğrencilerin kişisel ve sosyal olarak paylaşılan batıl inanışlara sahip oldukları ancak çalışmamızda sorulan hastalıklar karşısında batıl inanışa dair davranış göstermedikleri saptandı.

Anahtar sözcükler: Batıl inanış, folklorik geleneksel tıp

Abstract

Aim. Medicine, superstitious and religious beliefs are transmitted through generations in a certain society by either verbally or by written texts. In some cases the borders amidst medicine, superstitious and religious beliefs are quite apart from one another while the borders get blurred occasionally. The knowledge that turns one of these faiths into behavior changes in the course of time, its starting point can be forgotten but it still continues to exist. A number of beliefs are accepted as right although they are not right because they work in saving people from ambiguity and in providing self-comfort. Human attitudes and behaviors related to health may become affected by one's superstitious beliefs. In that sense, present study aims to explore superstitious beliefs and diseases related attitudes and behaviors of university students who have selected medical careers. **Methods.** To gather data in this study, a survey form consisting of 31 questions querying participants' age, gender, the city they lived in prior to university education, personal beliefs that are defined as superstitions, daily works and practices that are related to sickness has been used. **Results.** In this study, out of 276 students enrolled in health services vocational school and medical school students in their first year, we accessed.184 (66.6%) of them Compared to superstitious beliefs by sex; those who know their horoscope property (n=79, %69.9) (p<0.0001), who knock on wood (n=56, %76.3) (p<0.0001), carry an amulet (n=47, %79.7) (p<0.0001) and

and tell that these behaviors bring good luck and protect themselves (n=62, %56,4) (p=0,035) were mostly girls. When the use of traditional practices against different diseases was investigated, we observed that use of traditional practices for abdominal pain (n=82, %63.6) (p<0.0001) was more prevalent in females, but traditional practices to the falls or injuries (n=14, %77.8) (p=0.001) and burns (n=29, %61.7) (p=0.005) were more prevalent in males. **Conclusion.** At the end of present study it has been concluded that students possess personally and socially shared superstitious beliefs yet they performed no superstitious behaviors in the face of sickness-related questions directed in the survey form.

Keywords: Superstitious beliefs, folkloric traditional medicine

Geliş tarihi/Received: 27 Haziran 2011; **Kabul tarihi/Accepted:** 12 Ekim 2011

***İletişim adresi:**

Dr. Oya Ögenler, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi, TR-33343 Mersin. E-posta: oyaogenler@gmail.com

Bu araştırma 11-14 Mayıs 2011 arasında Mersin’de yapılan VII. Lokman Hekim Günleri’nde poster olarak sunulmuştur.

Giriş

Batıl inanışlar farklı şekillerde gündelik yaşam içinde yer almakta, karşımıza çıkmaktadır. Temelsiz düşünceye bağlı bulunma olarak tanımlanan batıl inanışların kaynağı kesin olarak bilinmemekle birlikte tarihi çok eskilere uzanmaktadır. Yaşanılan kültüre, coğrafyaya, zamana göre batıl inanışlar, farklılık göstermektedir [1]. İnsanlar nedenini açıklayamasa bile ilişkisi olmayan nesnelere ve olaylar arasında ilgi kurarak inançlar geliştirmekte, inanışının gereklerini yerine getirmektedir [2]. İnsanlar hastalıklar karşısında dertlerine çare bulma amacıyla temel bir düşünsel dayanak ileri sürmeksizin folklorik tıp (geleneksel tıp, halk tıbbi) uygulamalarından yararlanabilirler [3]. Folklorik değerler açısından büyük bir zenginliğe sahip olan Anadolu’da halkın kendi kendini ilkel veya gelişmiş düzeyde iyileştirme yöntemleri nesilden nesile aktarılmaktadır [4]. Bu uygulamalar genel olarak yöresel kalır, süreklilik gösterir çağdaş tıbbi alternatif oluşturmaz, inanç tutum ve uygulamaların tümünü kapsar [3, 4]. Ayrıca batıl inanışlarla bağlantısı olabilir [5]. Ölüm ötesiyle ilgili korkular, yaşantıdaki maddi veya manevi sıkıntılar, ıstıraplar, hastalıkla baş edebilme gücü, hayattan beklentilerle ilgili ne olacağı kaygısı kişiyi batıl inanışlara yönlendirebilir, kişinin rahatlamasını sağlayabilir [2]. Eğer aldığı eğitim içinde kişiyi koruyan bir şemsiye yoksa korkunun, kaygının büyüklüğü batıl inanışa yönlendirmesine neden olur [6]. Üniversite öğrencilerinin hastalık maddi ve manevi kaygılarının yanı sıra toplumun diğer kesimlerinden farklı olarak üniversiteye giriş, sınava hazırlanma, üniversitenin beklentilerini karşılaması, gelecekte iş bulma gibi birçok kaygısı bulunmaktadır [7]. Öğrenciler üniversite eğitimi sırasında da birçok kaygı ve korku oluşturan etkenle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda Mersin Üniversitesinde sağlıkla ilgili mesleklere yönelik üniversite eğitimini seçen öğrencilerin içinde bulunduğu şartları da dikkate alarak batıl inanışları ve hastalıklara karşı tutum ve davranışlarını belirlemeyi amaçladık. Elde edilen sonuçlara göre var olan inanışların meslek yaşamlarında hasta sağlık çalışanı ilişkisinde ayrımcılığa neden olabilecek önyargı oluşturmaması için eğitim müfredatına eklemeler yapılması ikinci amacımızdır. Bu çalışmada “batıl inanış” anlam olarak, kutsallık, büyü, sihir, akıl dışılık, öğrenme, pekiştirme, dinle bağlantı veya tamamen aykırılık, ortak kullanıma açıklık gibi bir çok özelliği barındıracak şekilde değerlendirilmiştir [1, 2].

Gereç ve yöntem

Kesitsel tipteki bu çalışma Ocak-Şubat 2011 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma Mersin Üniversitesi'ne bağlı Tıp Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu'nda (SHMYO) eğitim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden birinci sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Ankete başlamadan önce öğrencilerin anket hakkındaki bilgilendirilmeleri yapıp olurları alınmış ve istemedikleri sorulara yanıt vermeyebilecekleri belirtilmiştir. Araştırmada tarafımızdan hazırlanarak kullanılan veri toplama formu kullanıldı. Formda demografik özellik olarak yaş, cinsiyet ve üniversiteye başlamadan önce yaşadığı şehir soruları ile 20'si batıl inanışlarını saptamaya, sekizi hastalıklar karşısındaki davranışlarına yönelik toplam 31 soru yer almaktadır. Hastalıklar karşısında batıl inanç ve geleneksel yöntem uygulamalarının değerlendirildiği sorular açık uçlu olarak soruldu. Daha sonra katılımcıların yanıtları batıl inanışlar, geleneksel uygulamalar ve çağdaş uygulamalar olarak gruplandırıldı. Dua okurum veya okuturum, kedi, kurbağa gibi hayvanları ağaca asarım gibi uygulamalar batıl inanış, bitkilerin kaynatılarak içilmesi, buğu yapılması, yara veya yanıklara ilaç dışı çeşitli maddelerin sürülmesi gibi uygulamalar geleneksel, doktora gitme, tampon yapma, soğuk uygulama, C vitamini alma, sıvı alımını artırma gibi uygulamalar çağdaş uygulama olarak gruplandırılmıştır.

Araştırmamızda anketin uygulanmasıyla elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldı. Verilerin özetlenmesinde frekans ve ortalama±standart sapma, grup karşılaştırmalarında ki kare testi kullanıldı. $p<0,05$ istatistiki olarak anlamlı kabul edildi.

Bulgular

Çalışmaya Tıp Fakültesi'nden 94, SHMYO'ndan 90 olmak üzere toplam 184 öğrenci katıldı. Öğrencilerin yaş ortalaması $19,14\pm 1,05$ idi. Çalışmaya katılan öğrencilerin %50'si kız, %50'si erkekti. Öğrencilerin batıl inançlarını sorguladığımızda %61,4'ü burçlarının özelliklerini bildiğini, %65,8'i bazı insanların başlarına kötü şey gelmesini hak ettiklerine inandığını, %39,7'si korktuğu şey başına gelmesin diye tahtaya vurduğunu, %23,4'ü evden sağ ayağını atarak çıktığını, %20,1'i bir işe başlamak için özel bir gün seçtiğini, %13,6'sı baykuş ötüşünün bela getirdiğine inandığını, %12,5'i kara kedinin şanssızlık getireceğine inandığını, %10,3'ü köpek ulumasını cenaze habercisi olarak gördüğünü, %2,7'si merdiven altından geçmenin uğursuzluk getirdiğine inandığını belirtti. Ayrıca öğrencilerin %32,1'i nazar boncuğu taşıdığını, %22,8'inin muskası olduğunu ve %20,7'si türbeye gittiğini belirtti. Öğrencilerin %55,4'ünün uğurlu sayısı, %41,3'ünün uğurlu günü, %24,5'inin uğurlu eşyası vardı. Öğrencilerin %26,1'i ailelerinin kendi göbek kordonunu bir yere gömdüklerini bildiğini belirtti. Göbek kordonunun en çok gömülü olduğu yerler; okul bahçesi (%40,5), hastane bahçesi (%18,9) ve cami bahçesi (%16,2) idi. Öğrencilerin %59,8'i uğur için yaptıkları davranışların kendilerini şanssızlıklara, hastalıklara, kötü habere karşı koruduğunu belirttiler. Öğrencilerin batıl inanışları cinsiyet ve okudukları okula göre karşılaştırıldığında; burcunun özelliğini bilenler daha çok kızlar (%69,9) ($p<0,0001$) ve SHMYO'da okuyanlar (%56,6) ($p=0,008$), korktuğum şey başıma gelmesin diye tahtaya vururum diyenler daha çok kızlar (%76,3) ($p<0,0001$), nazar boncuğu olanlar daha çok kızlar (%79,7) ($p<0,0001$) ve uğur için yaptığı davranışların kendilerini şanssızlıklara, hastalıklara, kötü habere karşı koruduğunu belirtenlerde daha çok kızlar (%56,4) ($p=0,035$) olarak belirlendi (Tablo 1). Batıl inançların bazı hastalıkların iyileştirilmesi için kullanımının sorgulandığı sorularda sadece siğillerin iyileştirilmesinde bazı batıl uygulamaların yapıldığı gözlemlendi. Ancak sorguladığımız diğer hastalıklarda doktora gitme veya çağdaş tedavi yöntemlerinin yanında geleneksel yöntemlerin de kullanıldığı tespit edildi. Öğrencilerin sorguladığımız hastalıkları iyileştirmek için kullandıkları yöntemler cinsiyet ve okudukları okula göre karşılaştırıldığında; karın ağrısında hiçbir şey yapmamanın daha çok erkeklerde (%78,7) olduğu gözlenirken geleneksel yöntemleri uygulayanlar daha çok kızlardı (%63,6) ($p<0,0001$), karın ağrısında doktora gidenlerin hepsi tıp öğrencisiydi (%100) ($p=0,017$). Düşme veya delici kesici bir aletle yaralanma olduğunda hiçbir şey yapmamanın ve

geleneksel uygulamalar yapmanın daha çok erkeklerde (sırasıyla %71,4, %77,8) ($p=0,001$), yanıkta da aynı şekilde hiçbir şey yapmamanın ve geleneksel uygulamalar yapmanın daha çok erkeklerde (sırasıyla %64,1, %61,7) ($p=0,005$) olduğu gözlemlendi. Yanıkta ve bir yeri morardığında ya da şiştiğinde geleneksel uygulamaları yapanlar daha çok tıp fakültesi öğrencileri (sırasıyla %70,2, %64,7) iken, çağdaş uygulamaları yapanlar SHMYO öğrencileri (sırasıyla %60,2, %60,5) (sırasıyla $p=0,002$, $p=0,027$) idi (Tablo 1).

Tablo 1. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve okullara göre batıl inanışlarının ve hastalıklara karşı tutum ve davranışlarının dağılımı.

	Kız Sayı (%)*	Erkek Sayı (%)*	p	Tıp Sayı (%)*	SHMYO Sayı (%)*	p
Burcunuzun özelliklerini biliyor musunuz?						
Evet	79 (69,9)	34 (30,1)	<0,0001	49 (43,4)	64 (56,6)	0,008
Hayır	13 (18,3)	58 (81,7)		45 (63,4)	26 (36,6)	
Korktuğum şey başıma gelmesin diye tahtaya vururum						
Evet	56 (76,3)	17 (23,3)	<0,0001	31 (42,5)	42 (57,5)	0,058
Hayır	36 (32,4)	75 (67,6)		63 (56,8)	48 (43,2)	
Nazar boncuğunuz var mı?						
Evet	47 (79,7)	12 (20,3)	<0,0001	24 (40,7)	35 (59,3)	0,052
Hayır	45 (36,0)	80 (64,0)		70 (56,0)	55 (44,0)	
Uğur için yaptığım şey beni korur						
Evet	62 (56,4)	48 (43,6)	0,035	56 (50,9)	54 (49,1)	0,953
Hayır	30 (40,5)	44 (59,5)		38 (51,4)	36 (48,6)	
Sigil varsa						
Birşey yapmam	53(44,5)	66(55,5)		59(49,6)	60(50,4)	
Doktora giderim	11(52,4)	10(47,6)	0,191	9(42,9)	12(57,1)	0,433
Batıl	10(62,5)	6(37,5)		11(68,8)	5(31,2)	
Geleneksel	18(64,3)	10(35,7)		15(53,6)	13(46,4)	
İshal olduğunda						
Birşey yapmam	19(37,3)	32(62,7)	0,076	24(47,1)	27(52,9)	0,788
Doktora giderim	16(61,5)	10(38,5)		14(53,8)	12(46,2)	
Geleneksel tıp uygulamaları	57(53,3)	50(46,7)		56(52,3)	51(47,7)	
Karnı ağrıdığında						
Birşey yapmam	10 (21,3)	37 (78,7)		24 (51,1)	23 (48,9)	
Doktora giderim	0 (0,00)	8 (100,0)	<0,0001	8 (100,0)	0 (0,00)	0,017
Geleneksel tıp uygulamaları	82 (63,6)	47 (36,4)		62 (48,1)	67 (51,9)	
Grip olduğunda						
Birşey yapmam	8 (22,9)	27 (77,1)		19 (54,3)	16 (45,7)	
Doktora giderim	1 (20,0)	4 (80,0)	<0,0001	4 (80,0)	1 (20,0)	0,369
Geleneksel tıp uygulamaları	83 (57,6)	61 (42,4)		71 (49,3)	73 (50,7)	
Düşme veya delici kesici bir aletle yaralanma olduğunda						
Birşey yapmam	8 (28,6)	20 (71,4)		14 (50,0)	14 (50,0)	
Çağdaş uygulamalar	80 (58,0)	58 (42,0)	0,001	68 (49,3)	70 (50,7)	0,369
Geleneksel tıp uygulamaları	4 (22,2)	14 (77,8)		12 (66,7)	6 (33,3)	
Bir yeri yandığında						
Birşey yapmam	14 (35,9)	25 (64,1)		22 (56,4)	17 (43,6)	
Çağdaş uygulamalar	60 (61,2)	38 (38,8)	0,005	39 (39,8)	59 (60,2)	0,002
Geleneksel tıp uygulamaları	18 (38,3)	29 (61,7)		33 (70,2)	14 (29,8)	
Bir yeri morardığında ya da şiştiğinde						
Birşey yapmam	45 (49,5)	45 (50,5)		53 (58,2)	38 (41,8)	
Çağdaş uygulamalar	40 (52,6)	36 (47,4)	0,687	30 (39,5)	46 (60,5)	0,027
Geleneksel tıp uygulamaları	7 (41,2)	10 (58,8)		11 (64,7)	6 (35,3)	

*Satır yüzdeleri

Tartışma

Çalışmamızda Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi ve SHMYO birinci sınıf öğrencilerinin batıl inanışlara karşı tutum ve davranışları değerlendirildiğinde sorduğumuz inanışlardan

herhangi birine inanma oranı oldukça yüksek bulundu. Bu genel görünüm inanışlarla ilgili literatüre benzerdir [2]. Batıl inanışlardan birisi olan “astroloji” hakkındaki düşüncelerini açığa çıkarabilmek amacıyla kendilerinde var olan burç özellikleri sorulduğunda kızların erkeklerden daha bilgili oldukları saptandı. Literatürde de kızların erkeklerden daha fazla batıl inanışlara eğilimli oldukları belirtilmektedir [1, 7]. Literatürde yüksek eğitilmiş kişilerin özellikle üniversite eğitiminin batıl inanışlara karşı olumsuz tutuma neden olduğu belirtilmektedir [7]. Çalışmamızda üniversite öğrencilerinin yarısından fazlası burçlara, kötü şeylerin hak edenlerin başına geleceğine, uğur için yaptıklarının kendisini koruyacağına inanmaktaydı. Öğrencilerin üçte birinin başına kötü bir şey gelmesin diye tahtaya vurma, nazar boncuğunun bulunması dikkat çekmektedir. Öğrencilerin yaklaşık beşte biri türbeye gitmiş, muska takıyor, sabah evden sağ ayağıyla çıkıyor, bir işe başlarken belirli bir günü tercih ediyordu. Uğur bir nesnenin, bir zamanın, bir kişinin olumlu niteliği ve gücüdür, uğurlu olanlar yeğlenir uğursuzlardan kaçınılır [8]. Uğura inanan öğrencilerin sayısının fazlalığı tabiat yasalarına karşı desteğe ihtiyacı olanların fazlalığını da gösteriyor diyebiliriz. Nazarlık korunma ve koruma amaçlıdır, pasif büyü özelliği taşır. Sihirsel özelliği olan nazar boncuğu taşımanın bir zararı yoktur [8]. Literatüre göre toplumda belli bir davranışın devam edebilmesi işlevinin varlığıyla ilişkilidir [1]. Bu bağlamda çalışmamızdaki kanıtı dayalı tıbbın gereklerini yerine getirmek üzere yetişecek olan öğrenciler nazar boncuğunun işe yaradığını düşünmektedir diyebiliriz. Öğrencilerin nazar boncuğundan yarar beklemeleri eğer meslek yaşamlarına da yansır baş edilmesi gereken önemli bir problem olacaktır. Yatır, türbeye gitme üstün insan tipinin kabul edilmesiyle bu özelliğe sahip evliyaların yattığına inanılan yerler ziyaret edilerek hastalıktan kurtulma, iş bulma, üniversiteyi kazanmak gibi niyetinin gerçekleşmesi için dua edilir [8, 9]. Çalışmamızda Tıp'ta ve SHMYO'unda okuyan öğrencilerin yaklaşık beşte birinin üniversite kazanamama kaygısıyla türbeye gitmesi dikkat çekicidir. İstenen durumun gerçekleşmesi için cami, türbeye gitme gibi hareketlerin yapılması dinin halk inanışlarıyla ilişkisini ve toplum üzerindeki etkisini göstermektedir [5]. İslam dini uğurlu uğursuz günlere veya eşyalara inanmayı, mezarları kutsamayı, güneşe, aya, yıldızlara, fallara, aynalara, falcılığa, gaipten haber vermeğe dair yakınlığı ret eder [5]. Aynı zamanda belli bir toplum içinde farklı batıl inanışların oluşumu beklenmezken çalışmamızdaki inanç farklılıklarının Anadolu'nun ahlak ve din gibi sosyo-kültürel öğelerinin zenginliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Batıl inanışlarla ilgili tutum ve davranışlar çoğu zaman toplumun dini inanışlarıyla şekillenmektedir [5, 9]. Kötü bir durumla karşılaşma olasılığı oldukça yüksek sayılan sağlıkla ilgili bir mesleği seçmiş öğrencilerin kötü şeylerin hak edenlere geleceğine yüksek oranda inanması hasta sağlık profesyoneli ilişkisine zarar verecek bir tutuma neden olabilir. Öğrencilerin yarısından fazlası uğur için yaptıkları davranışların kendilerini şanssızlıklara, hastalıklara, kötü habere karşı koruduğunu belirtmekteydi, çağdaş tıp anlayışına uygun olmayan bu tutumun hastanın alacağı hizmeti etkileme olasılığı vardır. Üniversiteye giriş puanları açısından farklı iki grubun arasında inanışlar açısından karşılaştırıldığında burcunu bilen SHMYO' u öğrencileri tıpta okuyan öğrencilerden daha fazlayken, tıp öğrencileri SHMYO öğrencilerinden daha fazla tahtaya vurmaktadır. Bulgumuz literatürdeki eğitim durum değişkenlerine paralellik göstermemektedir [1]. Toplumların din değiştirmesi çerçevesinde eski dinin kültüre sinmiş etkileri hem zihin yapısında hem de tapınma pratikleriyle ilgili kimi uygulamalarda varlığını devam ettirmektedir. Tapınma pratikleriyle bağlantılı uygulamalar, genel olarak gündelik hayatın değişik parçalarıyla ilgili ortaya çıkabilmekte; özel olarak da sağlıklı olma ve hastalıklardan kurtulma arayışı ile ilgili çabalarda görülebilmektedir. Bu saptamalardan hareketle, Türklerin İslam öncesi dini niteliğini taşıyan Şamanizm anlayışının, geleneksel tıp bünyesinde günümüze değin varlığını sürdüren izleri bulunduğunu söylemek olanaklıdır [10-12]. Nitekim çalışmamızın katılımcılarının benimsemiş olduklarını belirttikleri kimi uygulamaların kökeni tıbbi geleneğin çok bir kısmı dinsel geleneğe dayanmaktadır. Yapılan çalışmalarda batıl inanışların cinsiyet, toplumdaki sosyo-ekonomik düzey, eğitim, mesleki durum veya alt toplumsal sınıfta olma, yeterli eğitim düzeyinde olamama, belli bir meslek sınıfında olma gibi bazı demografik değişkenlerden etkilendiği belirtilmektedir

[1, 7, 13]. Mersin Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin %47'si 250 lira altında bir gelirle geçinmekte, %35'i ailesiyle yaşarken %8'i devlet yurdunda kalmakta, %74'ü bir meslek sahibi olma isteğiyle üniversitede okumayı seçtiğini, %59'u ise şu anda yaşadığı temel sorunun ekonomik zorluklar olduğunu belirtmektedir [14]. Bu veriler ışığında öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarının modern nimetlerden yararlanmayı engelleyecek durumda olduğu açıktır. Çalışmamızda sosyo-ekonomik durum ile batıl inanışlar arasındaki literatür bilgisine uygun bir sonuç elde edilmiştir. Çalışmamızda sağlık alanı çatısı altında olsa da birbirinden farklı meslek alanlarına yönelecek öğrenciler arasında benzer sonuçlar bulunmaktadır. Literatürde sağlıkla ilgili mesleklerin diğer mesleklerden daha az batıl inanışa sahip olduğu bulunmuştur [1]. Literatürde belirtilen durumun mezuniyet sonrasında gelişebileceği düşünülebilir. Öğrencilerin uğursuzluk, şanssızlık gibi durumlar için davranış kalıpları gerçekleştirmeleri dikkat çekicidir. Genel olarak kaygılarını yenebilecek donanıma sahip olmayan kişiler, batıl inanışlara karşı daha bir eğilimli olmaktadır [1, 13]. Batıl inanış din ve genel ahlak kurallarıyla açıklanamayan temeli olmayan inanışlardır [5, 9]. Zararı olmayan bir inanış hayatı manalaştırıyor güzelleştiriyor renklendiriyorsa değerini korumaya devam eder [5] ancak hasta sağlık çalışanı ilişkisi ve hastanın alacağı hizmeti etkilemesi açısından önemlidir. Eğer insanlar inanışlara karşı durabilecek bir kişisel donanıma sahip değilse çevrelerinde gördükleri batıl inanışlardan etkilenmektedir. Öğrencilerin etik donanımlarının ve duyarlılıklarının artırılması sağlık hizmetinin sunumunda çıkabilecek sorunları azaltacaktır. Öğrencilerin bazı hastalıklar karşısındaki davranışları araştırıldığında ise karın ağrısında, grip ve ishal olduklarında kızların daha fazla geleneksel yöntemi tercih ettiği, düşme, yaralanma ve yanıkta erkeklerin daha fazla geleneksel yöntemi tercih ettiği saptandı. Öğrencilerin %11,4'ünün siğil tedavisinde çağdaş tedaviye yönelmesi, karnı ağrıyan öğrencilerin doktora gitmemesi, yüksek oranda geleneksel yöntem kullanması dikkat çekmektedir. Türkiye'de yapılmış çalışmalara göre menstruasyona bağlı karın ağrısı sık görülmektedir [15]. Bu nedenle kızların karın ağrısını menstruasyona bağlı ağrı olarak kabul edip doktora gitmedikleri, ağrıyı geçirmek için geleneksel yöntemler kullandıkları düşünülebilir. Ancak erkeklerin karın ağrısını önemsemedikleri ve çoğunlukla bir şey yapmamayı tercih ettikleri görülmektedir. Karın ağrısı belirtisinin göz ardı edilmesi sonuçları ciddi olabilecek bir duruma yol açabilir. Bebek ve çocukluk dönemindeki ölümlerin düzeyi, ülkenin sosyoekonomik durumunu, yaşam kalitesini ve sağlık düzeyini gösteren bir ölçüttür. Ağır ishalin neden olduğu dehidratasyon özellikle 5 yaş altında en önemli ölüm nedenidir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-2008'de beş yaş altı çocuğu olan annelerde son iki haftada ishali çocuğu olanların çocuklarının ishali durumunda uyguladıkları yöntemler sorgulandığında; ailelerin %46'sı ishal (kanlı ishal hariç) olan çocuklarını bir sağlık kuruluşuna götürdükleri ve ailelerin sadece %17'sinin çocuklarını uygun şekilde besledikleri bildirilmiştir [16]. Bizim çalışmamızda tüm öğrencilerin %86'sının ishal olduklarında çağdaş olmayan davranış sergiledikleri görülmüştür. Ailesinden yeni ayrılmış birinci sınıf öğrencilerinin yüksek oranda geleneksel yöntem kullandığını belirtmesinin toplumun genel durumunu yansıttığı kabul edilebilir. Katılımcılarımızın ishal konusundaki davranışları yapılan çalışmalara benzerdir [17]. Kendilerine uyguladıkları bu yanlış davranışların sağlık hizmet sunumuna yansıma ihtimalinin bulunması halk sağlığı açısından önemlidir. Öğrencilerin batıl inanışları da içeren bu geleneksel davranışların yerine çağdaş uygulamaları yerleştirmek güç olabilir [3]. Öğrencilerin yaralanma veya bir yerinin yanması gibi görünür ölçülebilir sağlık durumlarında çağdaş uygulamayı daha fazla tercih etmesi, estetik kaygı dışında bir özellik taşımayan siğil gibi durumlar için bir şey yapmamayı tercih etmesi öğrencilerin mekanik düşündüklerini göstermektedir [18]. Gelenekler toplumda yaşadığı sürece çağdaş tıbbın kullanımını etkileyip olumsuz sonuçlara neden olabilir [19]. Çağdaş zihniyete uygun işlemler yapılmaması kısa zamanda önlemler alınmasını zorunlu hale getirmektedir. Olanakların kısıtlı bulunduğu durumlarda doktora gidemeyince hastalıkları tedavi etme için başvurulan geleneksel tıba ait yöntemlerin [8] öğrenciler tarafından tercih edilmesi öğrencilerimizin olanaklarının kısıtlılığını kanıtlayan bir durum tespiti olabilir. Öğrencilerin sosyoekonomik durumu oldukça kötüdür. Ayrıca birinci sınıf

oldukları için içinde buldukları sağlık sisteminden yararlanma yollarını bilmemeleri doktor ve çağdaş tıp yöntemlerini az kullanmalarına neden olmuş olabilir. Çalışmalarda geleneksel tıptan çağdaş tıba yöneliş saptanmış olsa da öğrencilerin sosyo-ekonomik şartları batıl inanışları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Kültürel değişiklikler batıl inanışların değişmesine neden olabilmektedir [8] ancak öğrenciler daha birinci sınıf olduğu için aldıkları eğitimin etkisinden bahsedilmesi zordur, öğrenciler üniversite eğitiminden önce yaşadıkları yerin özelliklerini yansıtmaktadır.

Çalışmamız sonucunda sağlıkla ilgili meslek eğitimi alan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun batıl inanışlara sahip oldukları tespit edildi. Ancak söz konusu hastalık olduğunda batıl inançlara dair davranış göstermedikleri görüldü. Hastalıklarda dikkati çeken durum ise çağdaş tıp uygulamalarının yanında geleneksel uygulamaları çok fazla yapmalarıydı. Öğrencilerin hasta ve hastalıklara karşı önyargı oluşturma potansiyeli bulunan inanışlarından ayrılmalari tutumlarında değişiklikler oluşturulması için eğitim ve öğretim müfredatında değişiklik yapılması, inanışların altında yatan nedenlerin ortaya çıkarılması için ek çalışmaların yapılması uygundur.

Kaynaklar

1. Arslan M. Kişilerin batıl inanç kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/496/file/batil%20inanc.pdf> (Erişim tarihi 13 Mart 2012).
2. Ayhan İ, Yarar F. Batıl İnançların Psikolojisi. Pivolka 2005; 4: 15-9.
3. Büken Örnek N. Folklorik değerler ve folklorik tıp. T Klin Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi 2003; 11: 45-8.
4. Gün M, Şahinoğlu S. Tahtakuşlar köyü ve geleneksel olarak kullanılan "Fatma Ana Eli" (Anastatika Hierochuntica) bitkisinin folklorik tıp açısından anlamı. Lokman Hekim Dergisi 2011; 1: 18-21.
5. Tanyu H. Dini dolklar veya dini-manevi halk inançlarının çeşit ve mahiyeti üzerinde bir araştırma <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/764/9685.pdf> (Erişim tarihi 13 Mart 2012).
6. Yalom I. Güneşe Bakmak Ölümle Yüzleşmek. Kabalcı Yayınları, İstanbul: 2008.
7. Köse A, Ayten A. Bâtil inanç ve davranışlar üzerine psiko-sosyolojik bir analiz. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2009; 3: 45-71.
8. Artun E. Türk Halkbilimi. Kitabevi Yayınları, İstanbul: 2005.
9. Yılmaz M A. Aladağ halk hültürü araştırması. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2005.
10. Roux J-P. Türklerin ve Moğolların Eski Dini. 2. Basım, İşaret Yayınları, İstanbul: 1998.
11. Sevimli Ş, Kadioğlu S. Çukurova Sağlık Folkloründe kaplumbağa. Ed Mat A. Eczacılık Tarihi Araştırmaları, İstanbul: 2002; 5-21.
12. Bayat AH. Tıp Tarihi. Sade Matbaa, İzmir: 2003.
13. Karaca F. Heteredoks İnanç Ve Davranışlar Ölçeği Üzerine Bir Deneme. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2001; 25: 145-68.
14. Gizir C, Gizir S, Aktaş M, Göçer S, Ömür S, Yüce G, Kırık N. Mersin Üniversitesi öğrenci profili MEÜ PDR Merkezi, Yayın No 1, 2010. <http://www.mersin.edu.tr/meui/psikolojik-danisma-ve-rehberlik-merkezi/basinda-pdrm> (Erişim tarihi 13 Mart 2012).
15. Vicdan K, Kükner S, Dabakoğlu T, Ergin T, Keleş G, Gökmen O. Adölesanlarda dismenore sıklığı. Türkiye Klinikleri Jinekoloji ve Obstetrik Dergisi 1993; 3: 218-21.
16. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü Türkiye nüfus ve sağlık araştırması, 2008. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Ve Tübitak, Ankara, Türkiye. 2009; Pp.131, 165, 167.

17. Baykan Z, Maral I. Ankara İli Gölbaşı ilçesinde 0-60 aylık çocuğu olan annelerin ishal konusundaki bilgi, tutum ve davranışları ile çocukların son iki hafta içindeki ishal prevalansı. T Klin J Pediatr 2001; 10: 125-32.
18. Adorno TW. Minima Moralia. Metis Yayıncılık, İstanbul: 2005.
19. Gölbaşı Z, Eğri G. Doğum sonu dönemde annenin bakımına yönelik yapılan geleneksel uygulamalar. Cumhuriyet Tıp Derg 2010; 32: 276-82.